

**А. КІНАХ,
Прем'єр-міністр України**

Для мене особисто участь у роботі Загальних зборів Національної академії наук України є визначною подією. Я маю велику надію, що обговорення актуальних проблем представниками національної наукової еліти дасть потужний імпульс до подальшого соціально-економічного розвитку України. Впевнений, що поглиблення науково-технічної та інноваційної діяльності нині є ключовим фактором для створення міцних засад національної економіки, а без тісного зв'язку з наукою не може бути ані ефективної інноваційної політики, ані сучасної конкурентоспроможної держави.

Ті позитивні макроекономічні показники, які спостерігаються протягом останніх трьох років, як мінімум, дають можливість впевнено говорити про поступове подолання системних кризових явищ. Сьогодні на порядку денному стоять питання досягнення якісних зрушень в економіці, забезпечення рівноправного, збалансованого входження України до європейського та світового економічного і політичного просторів, насамперед на основі наукоємних виробництв, активізації інноваційної діяльності, інформатизації суспільства. Ті позитивні зрушення, які ми сьогодні маємо і які є результатом дуже напруженої, складної роботи всього українського народу і української влади, нам необхідно закріпити, забезпечивши сталий розвиток. Ми маємо сконцентрувати національний інтелект, забезпечити у державі політичну стабільність, захищати і просувати свої національні інтереси. Впевнений, що саме це може стати основою сталого розвитку.

Ті позитивні зміни, про які сьогодні вже йшлося і у доповіді, і у виступах, — це тільки перші кроки. Їх необхідно закріпити і зробити необоротними. Нам потрібно на сучасному рівні сформувати правове середовище, яке стимулюватиме розвиток науково-технологічної та інноваційної діяльності.

Маємо відверто визнати, що у нас поки що відсутні ефективні механізми мобілізації фінансових, матеріальних ресурсів для стимулювання інноваційної активності за напрямками, які визначають пріоритети розвитку економіки і держави загалом. Процес прийняття рішень щодо реалізації інновацій у промисловості в багатьох випадках надто формалізований. Немає прозорих механізмів і необхідної гнучкості. Тому, на жаль, поки що незначна частина високих технологій та промислових зразків використовується у сучасному виробництві, незважаючи на величезний науково-технологічний потенціал України. За таких умов принципового значення набуває питання прогнозування розвитку технологій в Україні та у світі.

Хотів би особливо підкреслити важливість того, щоб, визначаючи стан розвитку економіки, суспільства, держави, ми проводили моніторинг усього, що відбувається навколо нас (а світ дуже динамічно рухається вперед). Це допоможе нам знаходити можливість виходу на ринки технологічних інновацій вітчизняних виробників продукції та послуг — як матеріальних, так і інтелектуальних. Ця робота поки що ведеться фрагментарно, не спирається на належну законодавчу базу, недостатньо координується державою. Досвід і потенціал Національної академії наук може відіграти велику роль у створенні постійно діючої системи прогнозно-аналітичного забезпечення науково-технологічного та інноваційного розвитку, налагодженні системи перспективних

високотехнологічних розробок, в організації моніторингу їх виконання, забезпеченні патентного захисту, в тому числі й за кордоном. Це й має стати основою формування в Україні тих довгострокових напрямів розвитку економіки і держави, які відповідають національним інтересам, пріоритетам та об'єктивним економічним ринковим законам.

Необхідно зазначити, що ми поки що відстаємо від параметрів розвинених країн світу за рівнем комп'ютеризації вітчизняних наукових організацій. Потрібно активізувати роботу зі створення локальних інформаційних мереж, розширювати можливості доступу до Інтернету. Окремі наукові організації, на жаль, практично не мають змоги користуватися автоматизованими зарубіжними фондами наукової, науково-технологічної та патентної інформації. Цю ситуацію необхідно у стислі терміни чітко, цілеспрямовано виправляти. У зв'язку з цим Уряд має розробити на основі пропозицій НАН України заходи щодо розв'язання зазначених проблем. І Кабінет Міністрів поглиблює цю роботу.

Дуже важливо також з урахуванням тієї жорсткої конкуренції, яка існує в світі, формувати чітку систему і порядок, покликані визначати механізми трансферу технологій. Особлива увага при цьому має приділятися науково-технологічній безпеці держави. У ситуації, яка нині склалася, надзвичайно актуальним є питання поглиблення співпраці академічних та галузевих наукових установ. З цього приводу хочу запропонувати вам розглянути рішення щодо надання Академії права бути головним центром України з проведення наукових експертиз та прогнозних оцінок, пов'язаних з розробкою та реалізацією загальнодержавних народногосподарських проектів та їх наслідків.

Я абсолютно впевнений у тому, що нам необхідно разом з вами ліквідувати той розрив, який, на жаль, поки що існує між величезним національним інтелектом і якістю державної політики за всіма її напрямками. Національний інтелект повинен знайти своє місце в усіх параметрах, починаючи із законодавчо-нормативної бази і закінчуючи всіма складовими політики розвитку держави. Зокрема, хотів би запропонувати поглибити роботу з питань, які стосуються розробки цільової державної програми із збереження навколишнього середовища та сталого розвитку Українських Карпат. Ця програма повинна передбачати і обґрунтовувати заходи щодо збереження природи цього регіону, бути скоординованою на міждержавному рівні за участю наших сусідів — Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини, враховувати комплексний системний моніторинг території Українських Карпат при прогнозуванні можливих стихійних явищ і давати змогу своєчасно концентрувати зусилля держави на запобіганні негативним наслідкам. Можна називати ще багато напрямів, де необхідна співпраця. Комплекс усіх проблем загальнодержавного значення, я впевнений, має вирішуватися також на основі наукової експертизи, рекомендацій НАН України.

Важливо підкреслити, що людство вступило у третє тисячоліття з новими ідеями, великими планами і, головне, з глобальним гуманітарним світоглядом. Триває процес утвердження оновленого типу світового порядку. Розвиток суспільства великою мірою визначається досягненнями суспільних та гуманітарних наук. Хотілося б, аби Україна щодо цього посіла гідне місце серед інших держав.

Людина є найбільшою соціальною цінністю, базовим об'єктом суспільних та гуманітарних наук, і, природно, соціогуманітарні дослідження мають бути зорієнтовані на потреби людини, її свободи, права, проблеми реалізації здібностей, поліпшення добробуту. Особливого значення у зв'язку з цим набуває історична наука. Впевнений, що подальша демократизація всіх сфер суспільного життя вимагає від гуманітарної науки активізації досліджень у сфері гармонізації міжнаціональних, конфесійних і мовних відносин. Я вважаю, що серед головних досягнень незалежної держави України за останні десять років

— не тільки темпи зростання ВВП, а й те, що за ці роки в країні не було жодного серйозного міжнародного, міжрелігійного чи міжетнічного конфлікту. Це наше величезне надбання, яке необхідно закріпити.

Ми є свідками позитивних тенденцій в нашій юридичній науці. Але мушу підкреслити, що її розвиток все ще не досить синхронізований з економічними та політичними дослідженнями, а тому трансформація економічної та політичної системи України не завжди знаходить адекватне відображення в юридичних нормах та принципах, що створює досить складні ситуації у суспільстві.

Велику роль відіграє сьогодні соціологічна наука. Ми чекаємо від неї обґрунтованих, побудованих на системній основі й не підвладних кон'юнктурі розробок, аналізів і прогнозів. Соціологія повинна стати основою, на якій ми можемо чітко прогнозувати розвиток суспільства і держави, а головне, забезпечити успішний перехід до консолідованого суспільства, а відтак — стабільність у державі загалом.

Дуже важлива тема — поповнення наукової сфери молодими фахівцями, залучення до наукової діяльності талановитої молоді, особливо у складних умовах перехідного періоду. У нас немає права — як у суспільства, так і у держави — втратити хоча б одну обдаровану людину, оскільки це втрата частини національного інтелекту. І сьогодні я повністю підтримую висновки і пропозиції з цього приводу, висловлені у доповіді Б.Є. Патона. Розв'язати цю проблему на серйозних системних підходах з огляду на її величезне державне значення — наш спільний обов'язок. Ми не маємо права допустити втрати здобутків науковців старшого покоління, наявного науково-технічного потенціалу.

Урядом нині відпрацьовується проект указу Президента про додаткові заходи щодо підтримки молодих учених, спрямовані на розв'язання актуальних проблем наукової молоді, забезпечення її активної участі у формуванні та реалізації державної політики, на запобігання так званому відпливу умів. Указ передбачатиме заснування щорічних грантів Президента України для молодих науковців, збільшення розміру стипендій Президента та Кабміну, державних, централізованих капітальних вкладень для будівництва житла молодим вченим та міститиме ряд інших положень, які повинні дати можливість молодим науковцям спрямувати свої здібності на розвиток вітчизняної науки, економіки і держави.

Розв'язуючи проблеми молодого покоління вчених, ми не повинні забувати про їх наставників. Слід послідовно надавати цільову підтримку нашим провідним науковим школам, які є сплавом досвіду, глибоких знань відомих вчених старшого покоління та енергійності, наполегливості, нестандартного мислення та оригінальних ідей їх молодих талановитих учнів.

Хочу підкреслити, що настав час глибоко і всебічно проаналізувати стан та ефективність виконання численних державних цільових програм. Я неодноразово чув, зокрема за кордоном, жарт, що Україна є лідером за кількістю програм, прийнятих на душу населення. На жаль, тут є проблема. Нам необхідно провести дуже глибоку інвентаризацію і сформувавши таку систему, коли кожна програма серйозно затверджуватиметься, постійно доповнюватиметься організаційним і ресурсним змістом, щоб не перетворитися на чергову декларацію. Ми запрошуємо науковців до співпраці задля аналізу ефективності цих державних програм та їх вдосконалення.

Підтримую постановку питання про вдосконалення фінансування науки. У Держбюджеті на цей рік його обсяги збільшені на 25 %. Не можна не погодитися з тим, що коли переважна частина виділених фінансових ресурсів йде на поточне споживання, то це дуже

недосконала бюджетна політика. Нам необхідно змінювати ситуацію в напрямі розвитку, а не поточного споживання.

Перед нами стоять надзвичайно серйозні питання, пов'язані з якісними характеристиками бюджетного фінансування. Я не часто оголошую подібні цифри, але у такій аудиторії зроблю це. Мене дуже турбує те, що консолідований Держбюджет України на 2002 р. у перерахунку на вільно конвертовану валюту становить близько 10 млрд дол. США. Я запитую, що таке 10 млрд дол. для держави, площа якої дорівнює площі Франції, з населенням майже 49 млн осіб. Це дуже принизливий рівень, він не відповідає ні масштабам України, ні глибині тих проблем, які їй необхідно розв'язувати. Для порівняння: дохідна частина консолідованого Держбюджету в Україні приблизно у 4,5 раза менша, ніж у сусідній Туреччині. США тільки на потреби збройних сил затвердили на поточний рік близько 380 млрд дол. з бюджету. Це у 38 разів більше, ніж весь бюджет України. З такими стандартами марна справа сподіватися, що ми зможемо впевнено рухатися вперед і посісти гідне місце у світі.

Нам необхідно вирішувати ці питання через якісні зміни, через інноваційно-інвестиційний розвиток, через скорочення тіньової економіки, створення таких умов, коли за законом працювати буде вигідно. Ми закликаємо наукову еліту України до співпраці заради цього.

Водночас розраховувати лише на бюджет у сучасних умовах наука не може. Уряд робитиме все, аби створити сприятливі умови для активного залучення джерел позабюджетного фінансування і ефективного їх використання з метою розвитку науки. Безумовно, великі завдання стоять перед законодавчою і виконавчою владою: необхідно формувати ефективніші стимули як у системі оподаткування та залучення інвестицій, так і в напрямі концентрації ресурсів для розвитку тих чи інших галузей вітчизняної науки. Ми повинні розглядати ці питання як невідкладні.

На завершення хотів би подякувати вам за ту дуже інтелектуальну і конструктивну ауру, яку я відчув у цій залі. Впевнений, що за роки незалежності України Національна академія наук, незважаючи на всі труднощі, істотно реформує форми і методи роботи відповідно до нових умов і потреб держави. Водночас я добре розумію, що обсяг невирішених проблем як української науки в цілому, так і Академії зокрема, залишається дуже значним. Так що працювати є над чим усім нам разом.

Ця зустріч переконала мене, що Національна академія наук має могутній інтелектуальний потенціал, який повинен бути невід'ємною частиною формування й реалізації державної політики і спрямовуватися на ефективний розвиток України і підвищення добробуту людей. Я щиро бажаю всім вам щастя, добра, успіхів і дякую за увагу.